

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ ФЕРМЕРІВ І СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАД

Важливішою ланкою розпочатих економічної і соціальної реформ є покращення якості послуг і наближення підприємств і установ, що їх надають до фермерів та інших мешканців села.

Зараз в Україні майже 30 тис. населених пунктів з них – 28,4 тис. сіл. Лише в кожному третьому селі є – сільська рада. В останній час місцеві органи самоуправління отримали значно більше прав і коштів для забезпечення потреб селян. Розширюється мережа об'єктів інфраструктури. Проте, для отримання різноманітних послуг торгових, комунальних, банківських, адміністративних та інших підприємств і установ селяни ще змушені витратити багато часу і коштів на поїздки до районних, а нерідко і до обласних центрів, розміщених на значній відстані, що при відсутності належного транспортного сполучення є досить обтяжливо.

Відповідно до обраного нами аспекту дослідження розглянемо ситуацію на прикладі надання страхових послуг. Слід зазначити, що в Україні надходження від реалізації всіх видів страхових послуг (юридичним і фізичним особам) в доларовому еквіваленті склали в 2015 р. біля 3 млрд. В середньому на одну людину припадає 68 дол., в т.ч. безпосередньо від населення надійшло менше половини цієї суми. Одним з показників інтенсивності розвитку страхування є питома вага страхових надходжень у ВВП. За попередніми даними у минулому році величина страхового компоненту у ВВП України складала 0,8 %, що в 7-10 разів менше рівня європейських країн з розвинутою ринковою економікою. При цьому спостерігається негативна тенденція до

зменшення питомої ваги страхування у валовому продукті. Так, в 1990 р. вказаний показник по УРСР дорівнював 2,5 %. Провідне місце належало страхуванню життя та страхуванню сільськогосподарських ризиків. Не можна забувати, що це було за умови переважання державної форми власності і монополії на страхову справу, відсутності ринкових стимулів управління економікою.

Зараз надання страхових послуг в сільській місцевості знаходиться в особливо незадовільному стані. Крім незначної кількості полісів обов'язкових видів транспортного і медичного страхування (ОСЦПВВНТЗ, страхування витрат при виїзді за кордон і деяких інших видів страховок) на селі рідко що покривається страховим захистом.

З переходом до ринкових методів управління та організаційного переформування сільського господарства страховий захист аграрних підприємств і домашніх господарств був практично зруйнований. Спроби відновити його через комерційне страхування господарств поки що не дали належних результатів. Це за умови, що в країні кількість страховиків в декілька разів перевищує реальну потребу. Майже 70 % їх зосереджено в столиці і Київській області. Між комерційними страховими компаніями і фермерськими та іншими сільськогосподарськими суб'єктами не налаштована належна зацікавленість у бізнесах. Це сталося в наслідок високих страхових тарифів, значних затримок у виплаті належного відшкодування, невиправдано великих розмірів комерційної винагороди посередникам. Все це зумовило втрату довіри до страховиків.

Зараз менше 5 % посівів сільськогосподарських культур застраховано. Втрачено страхування ризиків у тваринництві, хоч протягом року були спалахи інфекційних захворювань тварин навіть на великих комплексах. У зв'язку з цим були випадки вимушеного знищення всього наявного на час епідемії поголів'я свиней (комплекс в с. Калита, Київської області.), а відшкодування збитків господарства не отримали. Великі втрати несуть селяни від примх погоди: повені, сильного вітру, заморозків тощо.

Не допомогла спроба активізувати сільськогосподарське страхування при допомозі створення спеціалізованого галузевого пулу страховиків. Поки що не дав належного поштовху у справі зміцнення страхового захисту нещодавно прийнятий Закон України «Про сільськогосподарське страхування». Зокрема, стримує цей процес те, що держава не спроможна надати обіцяну фінансову підтримку розвитку страхового захисту в аграрному секторі. Розмір субсидій з бюджету на сплату страхових премій надто малий.

При пошуках шляхів покращання страхового захисту аграріїв, на наш погляд, варто скористатися зарубіжним досвідом організації цієї справи. Для прикладу рекомендуємо звернути увагу на захист фермерів у Великій Британії. Автору випала можливість відвідати Товариство взаємного страхування (ТВС) створене при Національному Союзі фермерських господарств (НСФГ). Правління ТВС розміщене на батьківщині В. Шекспіра в м. Стратфорд. ТВС має свої філії у всіх округах країни. Кожний округ нараховує 25-60 фермерських господарств, які вступили в ТВС на добровільних засадах. Очолює окружний офіс директор, який одночасно виконує функції секретаря (тобто керівника) місцевого відділення НСФГ. На цю посаду фермери обирають фахівця, який має відповідну освіту, позитивний досвід ведення сільського господарства і користується авторитетом у фермерів. Секретар наділений широкими повноваженнями представництва в органах влади та інших структурах. Перед вступом на посаду кандидат на секретаря проходить навчальний тренінг. Секретар отримує основну оплату праці не від НСФГ, а від ТВС у формі комісійної винагороди, яка в свою чергу залежить від суми мобілізованих страхових платежів. Таким чином, досягається зацікавленість фермерів і ТВС в страхуванні ризиків. В ТВС існує жорсткий контроль за дотриманням фермерами своєчасного і якісного виконання агро і зоотехнічних заходів. Фермер, який втратить врожай в наслідок недбалості, грубих помилок в застосуванні технологій виробництва не може розраховувати на відшкодування втрат з фондів ТВС. Слід врахувати ще два моменти, які роблять такий порядок страхування необхідним і стабільним. По-перше, фермеру не цікаво залучати до страхування звичайні комерційні страхові компанії тому, що вартість

страхових послуг в ТВС значно нижча, ніж вимагають за аналогічні послуги комерційні страховики. ТВС не ставить своєю метою отримання максимального прибутку від страхової діяльності. Тому тарифи тут менші. По-друге, без страхування ризиків банки не видають кредит, а в сільському господарстві він конче потрібний оскільки існує серйозне сезонне коливання потреби в оборотних коштах. Таким чином, між банками і ТВС існує добре продуманий взаємозв'язок, що дозволяє максимально ефективно використовувати ресурси.

ТВС успішно працюють і в багатьох інших країнах, зокрема в Японії, Франції, Нідерландах. На жаль, українські законодавці не передбачають можливості створення страховика у формі іншої ніж акціонерні товариства. З проекту Закону України «Про страхування» ТВС безпідставно прибрали. Немає можливості у нас створити кооперативи для страхування на селі, які успішно використовують в Болгарії.

Зараз відповідно до Закону України від 5 лютого 2015 р. «Про добровільне об'єднання територіальних громад» в країні продовжується робота по створенню таких формувань. Очікується, що їх кількість сягне приблизно 900. Це вдвічі більше ніж наявна кількість сільських адміністративних районів. Важливо щоб це були не формальні територіальні об'єднання громад. Вони мають поступово перетворитися в господарські об'єднання бізнесових і соціальних структур для забезпечення належного рівня життя населення, що проживає на певних територіях.

Накреслені вище зміни стануть можливими при активному використанні в числі економічних інструментів оновлених форм страхового захисту фермерів і сільського населення з врахуванням передового світового досвіду.